

Деркаченко В.О.
Михайленко Г.М. к.і.н, доцент
Херсонський державний університет, м. Херсон

ЦЕРКОВНО-РЕЛІГІЙНЕ ЖИТТЯ ХЕРСОНСЬКОЇ- ЄВАНГЕЛІЙСЬКОЇ ЦЕРКВИ «СВІТЛО ЄВАНГЕЛІЇ» ПІД ЧАС ОКУПАЦІЇ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ УСНО-ІСТОРИЧНИХ СВІДЧЕНЬ)

Український історичний простір вже не перше десятиліття активно звертається до усно-історичних студій. Насамперед, поновлення історичних досліджень після здобуття Україною незалежності у 1991 р. спонукали до масштабного перегляду багатьох періодів української історії, у тому числі й подій ХХ ст., які ще були доступні для застосування методології усної історії.

Для новітньої історії України усно-історичні розвідки є однією з найбільш застосованих методологій досліджень. Такі події як Помаранчева революція 2004 р., Революція Гідності, початок війни з росією 2014 р. – активно досліджуються саме за допомогою усно-історичних методів.

Окупація Херсона також уже знайшла відображення у перших історичних розвідках. З позиції звернення до методології усної історії насамперед хотілося б відзначити роботи таких дослідників: О. Черемісін, С. Водотика, Г. Михайленко, Н. Кузовова, О. Бойков,.

Спільна праця дослідників О. Черемісіна та Г. Михайленко описує та систематизує події «херсонської моделі окупації» як на власних спостереженнях, так і на основі усних розповідей мешканців Херсона [9].

Крім того, О. Черемісін у своїй науковій праці провів аналіз усно-історичних свідчень щодо реконструкції готовності/неготовності мешканців до початку військових дій та їхньої поведінки в перші дні наступу російських військ на м. Херсон. Ще одна стаття дослідника має на меті характеристику та аналіз особливостей організації побутових умов

життя в окупації під час повномасштабної російської агресії у березні–листопаді 2022 р. на прикладі Херсона [8].

Г. Михайленко підготувала публікацію, в якій спробувала дослідити досвід виїзду мешканців із захопленого російськими військами Херсона та визначити основні мотиви виїзду херсонців з міста протягом різних етапів окупації на основі аналізу усно-історичних матеріалів [6].

Інший ракурс досліджень обрав С. Водотика, який у своїй статті залучив усно-історичні свідчення військових, розглядаючи це як джерело для вивчення оборони Херсона у перші дні війни [2].

У розвідці Бойкова О. аналізуються фактори, що зумовили формування образу російського агресора. На прикладі Херсонщини, як соціокультурного і політичного фронтиру початку ХХІ ст., він прослідковує розуміння не лише форм та меж сприйняття російської окупації, а й росії у цілому [1].

У публікації Кузовової Н. акцентується увагу на цивільному спротиві населення м. Херсона та Херсонщини в березні – на початку квітня 2022 під час російського повномасштабного вторгнення в Україну. У фокусі її дослідження – мирні мітинги проти російської окупації, що відбулись у Херсоні, Каховці, Новій Каховці, Голій Пристані, Генічеську, Скадовську та інших населених пунктах області. Насамперед, історикиня аналізує передумови проведення мирних акцій як частини цивільного спротиву населення, їх перебіг і значення. У статті також встановлюється хронологія основних мітингів проти окупантів, що відбулись в Херсоні та області [5].

У даній статті хотілося б звернути увагу на особливості життя церковно-релігійної громади Херсона після захоплення міста росіянами, адже цей аспект окупаційного життя ще не потрапляв до уваги дослідників. У реалізації цих завдань головним джерелом виступають документовані оповіді херсонців, які мають досвід пережиття окупації та є членами Херсонської церковної громади «Світло Євангелії».

Дослідження проведене у межах науково-дослідної роботи «Окупація та визволення Херсона: Антонівський міст, Бузковий гай, героїзм цивільного спротиву», ініційованої ректором ХДУ професором Олександром Співаковським.

Для відтворення життя громади в період окупації залучено розповіді Деркаченко Олега Анатолійовича, Павлюк Анни Анатоліївни, Клімошенко Надії Миколаївни, які пережили повний термін окупації.

Отже, головне джерело, яке використовується, – це документовані оповіді херсонців різного віку та соціальної приналежності. Респонденти різняться за віком: 1 – 1969 року народження та 2 – 1980-х років.

Повномасштабна агресія росії проти України і, як наслідок, окупація м. Херсон, була цілковито неочікувана простим цивільним населенням міста. Окупаційна влада намагалася контролювати та впливати усі сфери життя звичайних людей і українська церква не стала виключенням. Церковна громада, життя в окупації котрої тут наведено, відноситься до протестантської деномінації, а саме до євангельських християн баптистів.

Церкви (і тут маються на увазі протестантські) та їх служителі піддавалися тиску з боку окупантів: окупанти проводили обшук храмів, оглядали приміщення. Чинився тиск на пасторів (служителів): окупаційна влада вимагала не говорити про окупацію, про політику, про все що відбувається навколо. Вже в кінці літа окупанти почали говорити про реєстрацію церков за російськими стандартами, але жодна з церковних громад цього не збиралася робити.

Окрім важких обставин в котрих проводилися служіння, церкви активно займалися волонтерством: допомагали людям продуктами, давали прихисток і навіть переховували маленьких дітей-сиріт, яких пізніше вдалося вивести з окупації.

Ключові моменти життя, служіння, викликів та волонтерства херсонської церковної громади «Світло Євангелії», що протягом окупації

збиралася у східному районі міста, відображенні у розповідях членів цієї громади.

Деркаченко Олег, викладач ЗВО і пастор церкви «Світло Євангелії», так згадує життя, служіння їх церкви (церковної громади): *«Наша церква знаходиться в Херсоні, в передмісті, в приватному секторі, і починаючи з березня місяця 2022 року, ми постійно проводили служіння і на них було щоразу приблизно 100 людей. З березня ми почали проводити служіння українською мовою. Я як священник свідомо проводив служіння українською мовою. На церковній сторінці Ютубу я проводив бесіди і служіння саме українською. Волонерством ми займалися, практично, з самого початку окупації. Тоді було важко, поки не почали працювати магазини. Церкви України, що знаходилася на підконтрольній території, передавали допомогу. Я навіть зараз не до кінця знаю увесь процес, як це відбувалося. Вони якимось чином передавали на окуповану територію гроші, а місцеві фермери привози в Херсон овочі та фрукти. Вони приганяли фуру з продуктами, ми херсонськими церквами розбирали цю допомогу, я був координатором тут в Херсоні, і роздавали людям в різних районах і куточках міста. Підтримували ми матеріально та морально людей, що переїжджали з області до Херсона в надії сховатися від переслідувань за свої патріотичні погляди. Церква відіграла дуже серйозну роль в підтримці людей. Вона допомагала як інституція, що вказує справжню надію, яка дає справжню основу для життя. Насправді, коли ти бачиш, що руйнуються всі ті речі до яких ти звик, коли ти бачиш що приходить агресор і окупант, як гинуть твої люди, рідні і близькі, коли з тебе самого роблять невільника, це дуже важко пережити. Саме в цей момент, церкви стали тими, хто говорили про справжню мету, про те, що життя не обмежується цим фізичним світом. Люди потребували якихось цінностей і твердого підґрунтя, який був би міцнішим ніж фізичний. В церкві люди знайшли те, що є незмінним: Божу любов до людей, вічне життя якщо ти з Богом, і саме тому люди почали йти до*

церкви. Церкви під час окупації були повні. Люди шукали надію і знаходили захист Божий. Окупанти тисли на всі великі церкви Херсона. Люди в цих церкви мали бути обережними в своїх проповідях і в служінні. До багатьох священників приходили співробітники ФСБ: намагалися проводити бесіди, промацувати позицію і тому багатьом служителям доводилося казати, що церква зараз поза політикою. Наша церква була в особливому стані, бо до нас ні разу не приходили окупанти. За всі майже 9 місяців окупації до нашої церкви не разу не зайшов один окупант. Незважаючи на те, що служіння проводилося українською мовою і що теми проповідей були патріотичними. Ми постійно і у відкриту молилися за визволення та перемогу України. Господь зробив диво, адже окупанти ходили по нашій вулиці, проходили повз наш дім, але до нас не зайшли. Для нас це особливе диво Боже: для мене, для моєї родини, для всієї нашої церкви» [3].

Анна Павлюк, яка займається активним служінням в церкві з дітьми, розповідає про життя церковної громади «Світло Євангелії»: «Я є частиною євангельської церкви з 12-13 років. Тому я можу багато розповісти про нашу церкву, яка має назву «Світло Євангелії». Наша церква з самого початку, з перших днів окупації, чітко підкреслила свою позицію. Ми всі розуміли відповідальність за це: якщо ми чітко зараз не скажемо хто ми, не заявимо про себе, то ми будемо зрадниками. Усі лідери церкви, що залишалися в Херсоні під час окупації, прийняли це рішення свідомо задля того, щоб допомагати людям продуктами і найголовніше духовно та морально. Адже це дуже складно залишатися при глузді, знаходячись під постійним тиском окупантів та їх пропаганди. Ми почали збиратися і допомагали людям: якимись найнеобхіднішими ліками, українськими ліками, які важко було дістати. Але в той час окрім матеріального, ми намагалися підтримати в людях український дух. Це було дуже небезпечно. Бог зберіг нашу церкву від окупантів, але я точно знаю, що росіяни заходили в усі християнські спільноти. Коли до церкви збирається 200-300 людей, то ними обов'язково хтось керує, і якщо

диктувати цій людині що говорити, то ти можеш керувати цією спільнотою. Але Бог на зберіг і до нас ніхто не приходив. Ми напевно одна з найсміливіших церков Херсона: з початку окупації усі перейшли на українську мову, ми співали українські пісні. Мені на все життя запам'ятається як ми на одному із зібраннів заспівали гімн України. Люди у залі плакали! Ми ніколи так не сприймали гімн України, як почали сприймати під час окупації. Ми також співали «Червону калину» і співали її в мікрофони і її було чути дуже гучно. Так ми усвідомлювали, що хтось може піти і сказати, що отам от бандеровці збираються, і нас усіх можуть забрати на підвал. Ми проводили біблійні уроки, ми спілкувалися українською, намагалися пробудити в людях той генетичний код, який давно приспали, мабуть, ще за радянських часів. І як було радісно бачити, що з кожним днем людини свідомо починають більше, гарячіше молитися про звільнення, про підтримку наших військових. Ми молилися, щоб звільнення Херсона було без руйнувань міста, щоб було без загибелі тисячі людей. Бо нас росіяни довго лякали, що місто буде знищено, якщо їм прийдеться відступати. Але 11 листопада 2022 року ми побачили здійснення наших молитов, коли місто було звільнено раптово» [7].

Клімошенко Надія розповідає про неймовірну єдність та патріотизм церкви «Світло Євангелії»: «Церква завжди у будь-які часи, але особливо у важчі часи – це центр допомоги і підтримки. У нас в церкві одразу після початку війни почали збиратися – усі охочі могли зайти до церкви. У нас одразу була проукраїнська позиція. Пастор нашої церкви перейшов на українську мову. Ми співали українські пісні і усі проповіді були спрямовані на український настрій (напря́м). Було дуже моторошно. Приходили нові люди і, коли ти не знаєш хто вони і якої позиції, то переживаєш, щоб вони не донесли щось окупантам. Було моторошно, але ми продовжували збиратися. Бо я знаю деякі інші церкви, вони не виявляли активної позиції, так сказати підтримували «нейтралітет», до них почали ходити багато проросійськи налаштованих людей і під кінець війни вони боялися зайве

слово сказати, бо розуміли що їх одразу можуть здати. То у нас одразу була чітко виражена проукраїнська позиція. Збиралися і допомагали одне одному хто чим міг. Ми годували людей, тому що багато хто не мав праці (роботи), грошей не було де взяти. Спочатку ми почали годувати людей просто у церкві. Потім нам почали допомагати інші церкви з вільної України: вони оплачували продукти у місцевих херсонських фермерів, вони привозили їх нам, а ми їх роздавали людям у церкві. Люди завжди знали, що можна прийти і отримати якусь допомогу: як матеріальну, так і духовну. Духовна допомога була не менш потрібніша ніж фізична, адже дуже часто опускалися руки із-за невизначеної ситуації що була – не знаєш, що воно буде попереду і як надовго. Інколи здавалося, що нас кинули і ми нікому не потрібні, що окупація назавжди. Співали на зібраннях українські пісні. Одного разу коли я заспівала гімн України, то багато людей просто розплакалося» [4].

Отже, на прикладі громади херсонської євангельської церкви «Світло Євангелії» ми бачимо, що церкви переживали тиск з боку окупаційної влади, яка намагалася контролювати не тільки матеріальний, а й духовний світ українців у Херсоні. Не дивлячись на всі небезпеки, громада церкви «Світло Євангелії» проводила усі служіння виключно українською мовою і на патріотичну тематику, молилася за перемогу України і звільнення Херсона. Тож, незважаючи на усі зусилля окупантів, спрямовані на дискредитацію церковно-релігійного простору, церква не втратила своєї ваги у важкий період російського повномасштабного вторгнення в Україну, надаючи всебічну підтримку людям, що її потребують.

Література:

1. Бойков, О. Ю., Бойкова, Є. Л. (2024). Чинники формування образу російської окупації у свідомості населення Херсонщини у 2022 р. *Південний архів (історичні науки)*, (46), 5–13.

2. Водотика, С. Г. Свідчення військових як джерело вивчення оборони Херсона 24 лютого – 01 березня 2022 року. *Південний архів (історичні науки)*, (46), 14–22.
3. Деркаченко Олег Анатолійович, 1969 року народження, м. Вознесенськ, Миколаївська область. Інтерв'ю проводила В. Деркаченко 2 січня 2024 р. Дешифрувала аудіозапис та створила транскрипт В. Деркаченко.
4. Клімошенко Надія Миколаївна, 1981 року народження, м. Херсон, Херсонська область. Інтерв'ю проводила В. Деркаченко 19 липня 2023 р. Дешифрувала аудіозапис та створила транскрипт В. Деркаченко.
5. Кузовова, Н. М.. Цивільний спротив у Херсоні та області під час російської окупації в березні – на початку квітня 2022 року. *Південний архів (історичні науки)*, (46), 23–36.
6. Михайленко, Г. М. (2024). Досвід виїзду з окупованого Херсона крізь призму усної історії. *Південний архів (історичні науки)*, (46), 37–44.
7. Павлюк Анна, 1984 року народження, м. Херсон, Херсонська область. Інтерв'ю проводила В. Деркаченко 27 липня 2023 р. Дешифрувала аудіозапис та створила транскрипт В. Деркаченко.
8. Черемісін О. В. Висвітлення міського життя під час окупації Херсона в 2022 р. В усно-історичних свідченнях. *Південний архів (історичні науки)*. 2023. Вип. 4
9. Черемісін О. В., Михайленко Г. М. Урбаністичні виміри окупаційної дійсності: херсонський досвід повсякденного портретування. *Південний архів (історичні науки) : збірник наукових праць*. 2023. Вип. 42. С. 85–93